

LITERATURA • Herman Broch hil zela mende erdi pasatu da

6

Ane Sarasketa • Donostia

Vienan (Austria) jaio zen Hermann Broch idazlea, 1886an. Eta iragan martxoaren 31n 50 urte bete ziren hil zela, Estatu Batuetan. XX. mendeko eleberraren aldaketa bideratu zuen, erabilitako hizkuntza eta teknika bereziarekin. *Der tod des Vergil* (Virgilioren heriotza) da bere obrarik ezagunena eta maitatuenena. «Hermann Brochek ez zuen askorik idatzi, baina idatzi zuen horrek berritu zituen orduko literaturaren eskemak. James Joycen ildo berekoa zen, lagunak ziren», azaldu digu Felipe Juaristi idazleak.

Jatorri judua zuen Hermann Brochek, eta horregatik atxilotu zuten Austrian, Hitlerren aliatuek. Zorte askoko gizona izan zen, hala ere; James Joycek eta beste lagun batzuek Erresuma Batura ihes egiteko laguntza eman zioten; eta urte batzuk geroago, Estatu Batuetara joan zen; han bukatu zuen bere obra gorena izango zen hori, 1945. urtean. «Harrezkero, nik uste, uko egin ziola poesia idazteari. 1945ean munduan bizi izan ziren gertaerak ikusita, poesiak ezin zuela hori guztia bere gain hartu zioen Brochek», esan du Juaristik. Izan ere, kontraesan handi bat zuen gordeta vienarrak bere baitan. «Munduak bizi zuen garaia latza zen, eta gertaera guztiak azaltzeko poesia txiki gelditzen zela zioen Brochek: 'Egun [bere garaia] ari zen,

Egiaren izenean

'Virgilioren heriotza' da Hermann Brochen nobelarik ezagunena

XX. mendeko eleberraren eraldatzaileetako bat izan zen Hermann Broch, James Joyce eta Kafkarekin batera. Virgilioren heriotza izan da bere lanik ezagunena. Ahanzturan bizitako poeta izan da oraindik orain arte.

ez al da harrokeria izango poesia idaztea?', galdetzen zion bere buruari. Mentalitate bat ari zen jasotzen. Munduan gertatu ziren gauza guztiak gertatu ondoren, poesiari leiala izatea oso zaila egin zitzaion Brochi».

Intelektual hutsa

Gurasoek aitaren oihal enpresa bideratzeko hezi zuten. Ikasketak ere horretarako egin zituen. Baina 40 urte zituela, emaztea utzi, lantegia saldu eta unibertsitatean eman zuen izena; intelektual osoa bilakatzeko bidean. Matematikak, filosofia eta psikologia ikasi zituen. Virgilioren

heriotza lanaz gain, badi-tu beste lan batzuk ere: *Sonanbuluak* trilogia, *Poesia eta Zientzia* saiakera, poesia liburu bat eta *Errugabeak* izenekoak, besteak beste (azken hori, 1950. urtean publikatu arren, EEBBetara joan aurretik idatzi zuen. Gero berridatzi eta ipuin bat gehitu zion).

Estatu Batuetan zela, gauza gutxi idatzi zituen. Broch, batez ere, pertsona etikoa zela dio Felipe Juaristik. «Literaturaren aurretik etika jarri zuen Brochek. EEBBetan zela, hara ihes egin zuten juduak laguntzen aritu zen, eta apenas idatzi zuen ezer berririk», esan du.

Poesia eta zientzia

Eleberririk lirikoak da Hermann Brochen lan nagusia; mugak hautsi eta aldarrikapen propio bat sortu zuen eleberria. Edertasuna edertasun hutsagatik egitea hutsala iruditzen zitzaion Brochi, eta Virgilioren heriotza joera horren aurkako salaketa bat da. «Monologo interesgarriak ditu. Virgilio poetaren azken egunak kontatzen ditu bertan. Virgilio bera bere lana erretzeko prest agertzen da liburua-aren amaieran; edertasuna edertasun soilagatik agertzen delako bertan. Baina enperadoreak zera eskatzen dio Virgiliori: ez erretzeko bere obra hori. Eta hor sortzen dira kezka eta zalantzak», azaldu du Juaristik. Hermann Brochek uste zuen literaturak, edertasuna ez ezik, egia islatu behar zuela: «Hori zen bere etika».

Poesia zientziaren maila be-

rean jarri nahi zuen idazleak. «Ezagutza modu bat zen poesia berarentzat; zientziaren maila berean jarri nahi zuen poesia. Horregatik egiten ditu hain esaldi luzeak, baina oso ongi ordenatuak. Edertasun bat badu bere idazkera horrek; baina edertasuna ondoko zerbait da», dio Juaristik.

Hermann Brochek ere, beste askok bezala, bere bizitza eta ingurunea islatu zituen bere lanetan. Garaiko historialari bat izan zen kasik. Sasoiko kontraesan sozialak eta balore sistemaren gainbehera deskribatzen ditu

Felipe Juaristi • «Munduan gertatu ziren gauza guztiak gertatu ondoren, poesiari leiala izatea oso zaila egin zitzaion Brochi»

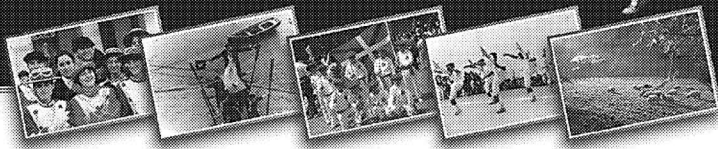
bere lanetan. Literatura, politika, boterea, giza harremanak... hamaika gai jorratu zituen bere obra osoan. Hausnarketarako obrak dira bereak. Horregatik, eta idazkera moduagatik, «lan zaila» da Hermann Brochena. Hala dio Felipe Juaristik: «Virgilioren heriotza zaila da irakurtzeko. Baina idazteko beste modu bat da hori; zaila, baina balio duena. Brochek ondokoa erakutsi du: lirikak balio duela poesiatik kanpo ere».

Gaur egungo idazle batzuk aldarrikatu dute Hermann Brochen lana berriro. Eta hala beragertu da egungo literatur mundura. Idazle ahaztua izan da hainbat urtetan. Batetik, zaila delako bere literatura. Bestetik, mendebaldeko literatur zirkuluetatik urruti ibili zelako. «Atzerrira ihes egin behar izan zuen; literaturaren zirkuluetatik urruti egon zen, halabeharrek bultzatuta. Eta horrek eragina du beti».

EUSKALDUNA Jauregia

Ekainak 10 arratsaldeko 8etan

50.
URTEURRENA
1951-2001

gastedi dantzari taldea

ZAZPIAK BAT BESARKA
ZAZPI PROBINTZIEN DANTZALDIA

eitb
metro bilbao
Egunkaria

Sarreraren salmenta (Maiatzaren 28tik aurrera):

- TELEKAre bidez
- telefonoz: 944.310.310
- Jauregiko lehiatilan (8, 9 eta 10/06)